

Вывод. Предприятия постоянно нуждаются в организационных изменениях, что обусловлено, прежде всего, необходимостью приведения внутренней структуры и функций предприятия в соответствие с требованиями внешней среды. Совокупность выделенных понятий является в определенном смысле взаимосвязанной и взаимообусловленной и представляет собой набор методов организационных изменений, выбор которых определяется эффективностью деятельности предприятия и целями его развития.

Источники и литература

1. Гибсон Дж. Л. Организации: поведение, структура, процессы: Пер. с англ. – 8-е изд. / Дж. Л. Гибсон, Д. М. Иванцевич, Д. Х. Доннелли – М.: ИНФРА-М, 2000. – XXVI, 662 с.
2. Отенко И. П. Стратегическое управление потенциалом предприятия. Научное издание. – Х.: Изд. ХНЭУ, 2006. – 256 с.
3. Латфуллин Г. Р. Теория организации: Учебник для вузов / Латфуллин Г. Р., Райченко А. В. – СПб.: Питер, 2005. – 395 с.
4. Холл Р. Х. Организации: структуры, процессы, результаты / Пер. с англ. Е. Нектерова; [Поб. общ. ред. И. В. Андреевой. – СПб.: Питер, 2001. – 508 с.
5. Гордієнко Л. Теоретико-методологічні аспекти генезису трансформаційного менеджменту // Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування «Торгівля і ринок України».
6. Вип. 14. Том I / Головн. ред. О. О. Шубін. – Донецьк: ДонДУЕТ. – 2002. – С. 249 – 253.
7. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.
8. Тренев В. Н. Реформирование и реструктуризация предприятий: методика и опыт / В. Н. Тренев, В. А. Ириков, С. В. Ильдеменов, С. В. Леонтьев, В. Г. Балашов. – М.: ПРИОР, 1998. – 320 с.
9. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 288с.
10. Реструктуризация предприятий глазами внешнего консультанта // Бизнес. Бухгалтерия. – 2000. – №3 (366). – С. 120 – 121.
11. Отенко И. П., Москаленко Н. А. Организационно-экономический механизм реструктуризации предприятия. Научное издание. Харьков: Изд. ХНЭУ, 2005. – 216 с.

Волюков В.В.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. В умовах ринкової економіки позитивний розвиток та економічне зростання підприємств здійснюється завдяки постійному впровадженню інновацій. Права на результати творчої діяльності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки та ін.) визначають сьогодні динаміку розвитку підприємств, а його успіх економічного розвитку залежить від рівня інтелектуального потенціалу та інтелектуального капіталу підприємства.

Постановка задачі. Розгляд інтелектуальної власності, проблеми щодо її виникнення, використання та отримання позитивних результатів від використання, потребує розгляду ланцюгу основних понять, а саме: інтелектуальна діяльність, інтелектуальний продукт, інтелектуальна власність, інновація та інноваційна діяльність.

Результати. В економічній літературі інтелектуальна діяльність, результатом якої є інновації, не розглядається відокремлено від наукової праці. Автори [1] поняття наукова праця розглядають, як «... дослідницька діяльність ...», результат якої повинен містити новизну, оригінальність та доказовість. Особливість підходу до визначення інтелектуальної діяльності у автора [2] полягає в тому, що це «...творча діяльність ...». Автори [3; 4; 5; 6] пропонують процес наукової праці, а в його складі міститься інтелектуальна діяльність, як складова, а в результаті інтелектуальної діяльності створюються, удосконалюються та впроваджуються інновації. Інтелектуальна діяльність є підґрунтям для інноваційної діяльності підприємств [1; 2]. На нашу думку інтелектуальна діяльність повинна розглядатись як окрема категорія і в складі наукової праці.

На основі аналізу авторів [1; 2; 4; 5; 7; 8] та з урахуванням мети дослідження пропонується таке визначення інтелектуальної діяльності: інтелектуальна діяльність – це творча діяльність людини, спрямована на утворення якісно нових, оригінальних чи унікальних ідей, продуктів, технологій тощо або удосконалення вже існуючих, з метою отримання комерційної вигоди в результаті інноваційної діяльності підприємства.

Термін “інтелектуального” чи “інноваційного продукту” в економічній літературі розглядається іноді як синоніми. При подальшому проведенні аналізу пропонується використовувати термін “інтелектуальний продукт” [1; 3; 4; 7; 9].

Згідно Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», результатом інтелектуальної діяльності людини є винахід (корисна модель) [9]. Визначення інтелектуального продукту, які розглядаються в сучасній економічній літературі вміщують такі основні особливості підходів:

- ... результат научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ ... [1];

- «...результат творческих усилий его создателей... научные открытия и изобретения, образцы новой продукции и т.д.», що складає «...матеріально-вещественную основу интеллектуальной собственности...» [3];

- ... результат специализированного труда ... [4];
- ... результаты интеллектуальной, розумової, духовної та творчої діяльності... [7].

Автори [1; 3; 4; 7] характеризують інтелектуальний продукт як результат інтелектуальної, творчої праці, на який оформлено охоронний документ відповідно до умов законодавства України. В першу чергу - це патент (патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент чи деклараційний патент на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель), тобто охоронний документ, що засвічує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель) [10]. Корисна модель відображає сутність, зміст та характеристику, що є основною складовою інноваційної діяльності підприємств які впроваджують інновації.

Автор [1] пропонує визначення категорії “науково-технічної продукції” яка аналогічної категорії “інтелектуального продукту”. Різниця в тому що науково-технічна продукція повинна не тільки відповідати вимогам до інновацій, але й бути прийнята замовником до впровадження з відповідним пакетом технічних та охоронних документів. Таким чином, науково-технічна продукція, в складі якої знаходиться об’єкт права інтелектуальної власності є підґрунтям для інноваційної діяльності підприємства [3].

На основі визначень авторів [1; 3; 4; 7] та з урахуванням мети дослідження пропонується таке визначення “інтелектуального продукту”, тобто - це результат розумової, інтелектуальної, творчої діяльності людини або наукового колективу, який має стати інновацією готовою для подальшого використання (впровадження чи реалізації в залежності від характеру виробництва підприємства) і набуває різні форми.

Важлива складова інновації – це інтелектуальна власність. В економічній літературі є два підходи до її визначення: по-перше інтелектуальна власність розглядається з точки зору економіки, а саме - це інновації та нововведення, як результат інтелектуальної і творчої праці [1; 2; 3; 7; 11]; по-друге як об’єкт права незалежно від його походження та матеріалістичного становища (набуття прав на об’єкт інтелектуальної власності) [8; 9; 10].

Визначення інтелектуальної власності, які використовуються в законодавстві України та економічній літературі, вміщують такі основні особливості підходів до цього поняття:

- ... исключительное право физического или юридического лица на результаты интеллектуальной деятельности ... [1];
- ... закріпленні законом права на результати інтелектуальної діяльності ... [2];
- ... совокупность авторских и других прав на результаты ... [3];
- ... результатом инновационной деятельности ... [4];
- ... власність на результати інтелектуальної діяльності та продукти інтелектуальної творчої праці...[7];
- ... сукупність норм права на результати інтелектуальної, творчої діяльності... [8];
- ... це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та ін. [10];
- ... знания, технологии, «ноу-хау», навыки, которые являются важнейшим для научно-инновационной системы фактором производства ... [12];
- ... собирательное понятие для обозначения прав ... [13];
- ... исключительные права на результаты интеллектуальной деятельности [14];
- ... результаты интеллектуальной (творческой) деятельности ... средства индивидуализации ... защита от недобросовестной конкуренции [15];
- ... майно, що не сприймається на дотик ... [16].

Визначення у Цивільному Кодексі України [10] та у [8] відображають саме юридичний аспект права інтелектуальної власності. Автор [8] інтелектуальну власність визначає як сукупність норм права на результати інтелектуальної та творчої діяльності у ракурсі авторських прав людини, але не розглядає це визначення з економічної точки зору майнових прав, які мають змогу належати не тільки фізичній але й юридичній особі. На нашу думку інтелектуальну власність слід розглядати з точки зору права на її використання. Тобто як правову складову інноваційної діяльності підприємств.

Автори [2; 3; 7; 8] визначають інтелектуальну власність як сукупність прав на результати інтелектуальної праці або на продукт інтелектуальної творчої праці, що закріплено законом в вигляді “права на результати інтелектуальної власності” у різних сферах діяльності.

Мета нашого дослідження визначення права інтелектуальної власності як економічної категорії. На основі думок авторів [1; 2; 3; 4; 7; 8; 12; 13; 14; 16] та з урахуванням мети дослідження пропонується таке визначення інтелектуальної власності: інтелектуальна власність – це права власності, гарантовані державою на інтелектуальний продукт фізичної або юридичної особи, який містить новизну, оригінальність, дає можливість удосконалити існуючі продукти, технології, послуги тощо, або замінити їх на якісно нові, для впровадження на своєму виробництві або продажі іншим особам, на певний термін дії з метою недопущення недоброякісної конкуренції і дає значну перевагу над конкурентами.

Термін “інновації” в англійських словниках відповідає синонімам – новаторство або нововведення. В економічній літературі зустрічається декілька підходів до визначення сутності “інновації”. Перша точка зору, коли новаторство подається, як результат творчої діяльності у вигляді нового продукту, технології, методів тощо [1; 7; 17; 18]. Друга точка зору – це процес заміни старої технології на нову, або вже існуючого продукту на більш досконалий, нововведення в методах управління удосконалюючи всі методи, або їх частку [3; 4]. Тобто перша точка зору - це результат фундаментальних досліджень, інновації якісно відрізня-

ються від існуючих технологій, продуктів і т.і., друга точка зору - це удосконалення існуючих технологій, продуктів і т.і.

Згідно Закону України „Про інноваційну діяльність” інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [19].

В економічній літературі відносно до першої точки зору існують такі особливості в визначенні інновації:

- ... использование результатов научных исследований и разработок...[3];
- ... новый подход ...[7];
- ... результаты научных исследований та розробок ... [16];
- ... досягнення науково-технічного прогресу... [17];
- ... объект, внедренный в производство в результате проведенного научного исследования или сделанного открытия ... [18].

До другої точки зору відносяться такі особливості в визначенні інновацій в економічній літературі:

- ... конечный результат инновационной деятельности, воплощенной в виде нового или усовершенствованного продукта ...[1];
- ... результат деятельности по обновлению, преобразованию предыдущей деятельности... [4];
- ... область, которая представлена новыми продуктами, технологиями, не затрагивая, например, новых методов ... [20];
- ... процесс, направленный на створення, виробництво, розвиток ... [21].

Наведені точки зору авторів [1; 3; 4; 7; 16; 17; 18; 20; 21] не відображають у повній мірі сутності змісту та характеристики поняття інновація, як основної складової інноваційної діяльності підприємств, які впроваджують інновації. На нашу думку слід розділяти це поняття для підприємств що створюють і впроваджують інновації. С урахуванням мети дослідження, а саме місце, роль та значення інтелектуальної власності, будемо розглядати це поняття відносно підприємств, що впроваджують інновації у своїй практичній діяльності.

На основі визначень авторів [1; 3; 4; 7; 16; 17; 18; 20; 21] та з урахуванням Закону “Про інноваційну діяльність” пропонується таке поняття інновації – це новостворені або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція, роботи, послуги і розробки щодо удосконалення існуючих процесів діяльності, організаційно-технічних, виробничих, адміністративних, комерційних та інших відносин на підприємстві на основі науково-технологічного прогресу та впровадження результатів наукових досліджень у практичну діяльність суб’єктів господарювання.

Наступне поняття яке є заключною складовою ланцюга розглянутих термінів - це інноваційна діяльність. При визначенні інноваційної діяльності в економічній літературі, авторами виділяються такі основні особливості цього поняття:

- ... деятельность по доведению научно-технических идей, изобретений, разработок до результата, пригодного в практическом использовании...[1];
- ... деятельность направленного на использование результатов научных исследований и разработок ... [3];
- ... связана с трансформацией результатов научно-технической деятельности ... [3];
- ... момент жизнедеятельности общества, включающий естественные и искусственные, социально-политические, экономические и другие факторы...[4];
- ... непрерывный процесс ... [4];
- ... діяльність у межах інноваційного процесу ... [16];
- ... сложная динамическая система ... [18];
- ... вид деятельности, связанный с трансформацией идей ... в новые или усовершенствованные технологические процессы ... [22].

Автори [1; 3; 22] визначають інноваційну діяльність як діяльність спрямовану на використання результатів наукових досліджень підприємствами, які впроваджують інновації. Визначення інноваційної діяльності авторами [4; 16; 18] не відображають у повній мірі сутності поняття, що досліджується і не відповідають цілям даної статті. На нашу думку інноваційну діяльність слід розглядати як діяльність, основна мета якої - впровадження інновацій на підприємствах з метою отримання комерційної вигоди. Завдяки інноваційній діяльності впроваджуються інновації у виробництво, роботу та сферу послуг [1; 3]. Використовуючи теоретичні основи та результати наукових розробок готуються корисні моделі та промислові зразки, які необхідно удосконалити до початку їх впровадження [1]. Тому інноваційна діяльність вміщує різні види наукової діяльності.

На основі визначень та думок авторів [1; 3; 4; 16; 18; 21; 23; 24] і з урахуванням мети дослідження пропонується таке поняття інноваційної діяльності: інноваційна діяльність – це діяльність спрямована на завершення, удосконалення та впровадження результатів науково-технологічних досліджень (науково-технологічних ідей, винаходів, розробок) з метою удосконалення існуючого продукту, технології, управління, подання послуг та ін., або їх (інновації) реалізацію на внутрішньому чи зовнішньому ринках.

З урахуванням сутності, змісту та характеристики розглянутих понять (економічних категорій) на рис.1. наведено їх послідовний ланцюг.

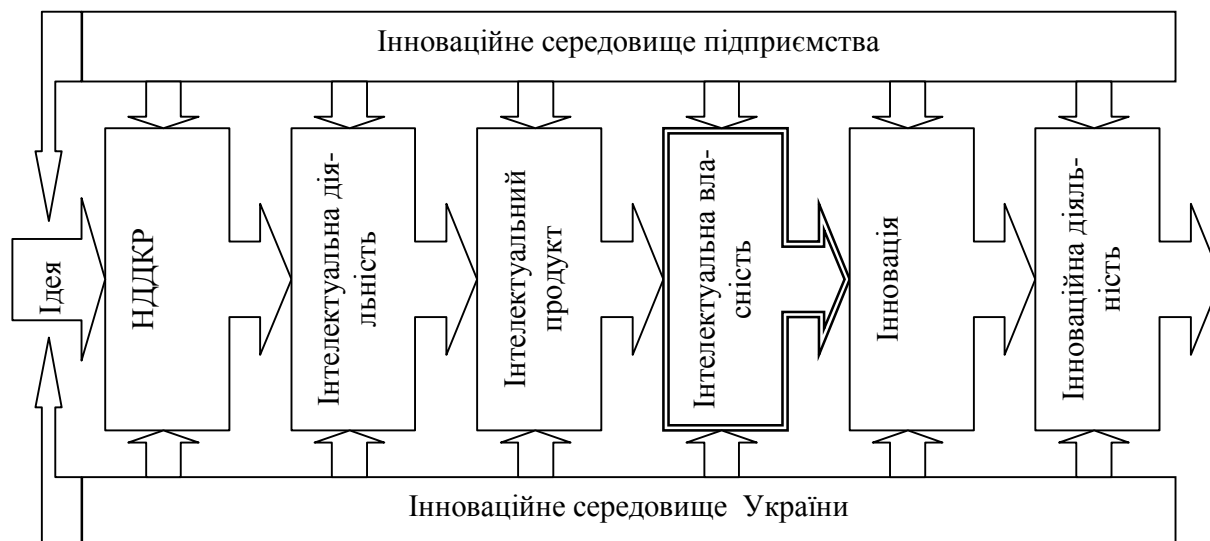

Рис.1. Ланцюг послідовності складових щодо формування інтелектуальної власності та її використання

Таким чином, побудований ланцюг вміщує сутність, зміст та найбільш характерні особливості кожного поняття відокремлено та з урахуванням наступного стосовно місця, значення інтелектуальної власності в інноваційній діяльності підприємства.

Висновки. Дослідження складових ланцюгу інноваційної діяльності надає можливість визначити місце виникнення інтелектуальної власності, яка є підґрунтям для правової основи інноваційної діяльності підприємств і надає можливість подальшого дослідження її взаємовідносин з іншими економічними категоріями та проблем використання.

Джерела та література

1. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов / С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др.; Под ред. С.Д. Ильенковой – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ. 1997. – 327 с.
2. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності / Навчальний посібник. – К.: “Інст. Інтел. Власн. І права”, 2005. – 108 с.
3. Инновационный менеджмент: Справ. пособие/ под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.С. Миндели. Изд. 2-е, переработ. и доп. – М., ЦИСН, 1998. – 568 с.
4. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность – М.: Экзамен, 2001. – 576 с.
5. Коробейников О. П., Трифилова А.А., Коршунов И.А. Роль инноваций в процессе формирования стратегии предприятия // Менеджмент в России и за рубежом. - 2000. - №3. - С. 29-43.
6. Чумаченко Н. Направления инвестиционной политики в промышленности // Экономика Украины. – 1999. - №11. – С.12-17.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000 – 864 с.
8. Жаров В.О. Право інтелектуальної власності в системі права України. Навчальний посібник. – К.: Ін-т. Інтелект. Власн. І права, 2005. – 108 с.
9. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Відомості Верховної Ради, 1994, № 7, ст.32.
10. Цивільний кодекс України, Відомості Верховної Ради, 2003, №№ 40-44, ст.356.
11. Цибульов П.М., Чеботарьов В.П., Зінов В.Г., Суїні Ю. Управління інтелектуальною власністю / За ред. П.М. Цибульова: монографія. – К.: “К.І.С.”, 2005. – 448 с.
12. Клеева Л.П. Особенности инновационной деятельности в научно-производственных объединениях // Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика, - 2005. - №2. - С. 35-48.
13. Козырев А.Н. Оценка интеллектуальной собственности. - М.: Экспертное бюро-М. 1997, - 289с.
14. Коноваленко В. Интеллектуальная собственность по-украински // Бухгалтерия. -2005. - №49. - С. 42-44.
15. Макаров В. Интеллектуальная собственность: правовые и экономические вопросы формирования // Российский экономический журнал. - 2003. - № 5. - С.14-36.
16. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник. – К.: Либідь, 2006. - 480с.
17. Гриньова В.М., Коюда В.О. Тлумачний словник економічних термінів: Навчальний посібник.- Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003.- 184 с.
18. Медынский В.Г. Инновационный менеджмент: Учебник.–М.: ИНФРА–М, 2004. – 295 с.
19. Закон України „Про інноваційну діяльність”, Відомості Верховної Ради від 4 липня 2002 р. № 40-IV
20. Кондрашева Т.К. Инновационная модель для российской экономики // Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика. - 2005. - №6. - С. 34-53.

21. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / За наук. ред. В.Г. Федоренко; Київ. нац. ун-т будівництва і архітектури, Акад. екон. наук України. - К.: Алерта, 2004. - 431 с.
22. Гохберг Л.М. Анализ и перспективы статистического исследования инновационной деятельности в экономике России // Вопросы статистики. - 2004. - №9. - С. 3-15.
23. Крутик А.Б., Муравьев А.И. Антикризисный менеджмент. - СПб: Питер, 2001. - 432 с.
24. Бендерский Е. Роль инвестиций и инноваций в реструктуризации экономики // Экономика Украины. - 1998. - №9. - С. 39-42.

Давиденко Н.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ІНТЕГРАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Постановка проблеми. Аналіз розвитку інтеграційних процесів у бурякоцукровій галузі виявив, що нині існує необхідність в обґрунтуванні виробничо-економічних зв'язків у досліджуваному підкомплексі, організаційно-правових форм інтегрованих підприємств і розробки адекватного механізму економічних відносин між суб'єктами-учасниками інтегрованого об'єднання.

При реструктуризації бурякоцукрового підкомплексу велике значення має агропромислова інтеграція, яка здійснюється в різноманітних формах: фінансово-агропромислові групи, агрокомбінати, агрофірми, концерни та інші формування з виробництва, переробки, зберігання та реалізації кінцевої продукції. Створення інтегрованих формувань є одним із важливих напрямків підвищення ефективності виробництва [3, 4].

Занепад бурякоцукрової галузі зумовлений неефективним використанням виробничого, науково-технічного потенціалу, втратою зовнішніх ринків, невирішенням питань щодо її структурної перебудови, зокрема, реконструкції виробничих потужностей і технічного переоснащення виробництва, незавершеністю ринкових перетворень та недосконалістю механізму ціноутворення.

Ми вважаємо, що подальший ефективний розвиток галузі неможливий без узгодженості інтересів вітчизняних товаровиробників бурякоцукрової галузі з вимогами Світової організації торгівлі. Тому у дослідженні зазначеної проблеми залишається ряд невирішених аспектів, які стосуються механізму розвитку бурякоцукрового підкомплексу на інтеграційній основі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стан та перспективи розвитку бурякоцукрової галузі в умовах ринкової економіки досліджували вчені – економісти О.М. Варченко, О.С. Заєць, Є.В. Імас, В.Г. Поплавський, М.Ю. Коденська та ін. Однак вони, в основному, акцентують увагу на питаннях організації, технології, розвитку ринку продукції бурякоцукрового виробництва.

Метою статті є дослідження виробничо-економічних зв'язків у бурякоцукровому підкомплексі і розробки адекватного механізму економічних відносин між суб'єктами-учасниками інтегрованого об'єднання.

Виклад основного матеріалу.

Основним фактором, який сприяв пошуку й розвитку нових форм організації вирощування цукрових буряків, виявився дефіцит сировини. На початку 90-х років ВАТ „Парафіївський цукровий завод” (Чернігівська область) започаткував вирощування цукрових буряків на орендованих землях - 120 гектарів. У подальшому ця форма організації набула розвитку, і вже у 1996 р. 63 цукрові заводи орендували для вирощування цукросировини 6,1 тис. га, у 1999 р. 101 цукровий завод орендував 64 тис.га, а у 2001 р. 103 переробні підприємства орендували 76 тис.га. Необхідно зазначити, що значна частина цукрових заводів орендують не лише площі для вирощування цукрових буряків, а повну сівозміну (наприклад, Парафіївський цукровий завод орендує близько 6 тис.га) [1].

Співпраця щодо створення при цукрових заводах машинно-технологічних станцій (МТС) ґрунтується на умовах договору про спільну діяльність і започаткована в 1995-1996 рр. на цукровому заводі Чернігівської області На Парафіївському цукровому заводі у 1996 р. створено МТС, у подальшому на базі МТС створено ЗАТ „Кремій”, яке орендує землі у господарств різних форм власності і своїми засобами вирощує цукрові буряки на площі 1400 га, надає послуги у виробництві сировини бурякоцукровим господарствам на площі близько 1000 га.

Однією з основних ідей, закладених в основу концентрації МТС, було оснащення їх високопродуктивною технікою, яка не може бути повністю завантажена в господарстві. Водночас МТС частіше укомплектовуються технікою середньої потужності, яка тривалий період часу успішно використовувалася господарствами. У більшості випадків на машинах в МТС працюють механізатори, які перейшли сюди працювати із аграрних підприємств. Тому забезпечити вищу кваліфікацію кадрів не вдається. З іншого боку, масове зосередження техніки в МТС, які найчастіше розміщені у районних центрах, призводить до відтоку із сільської місцевості механізаторів і погіршення там кадрового забезпечення.

У бурякоцукровому підкомплексі особливий інтерес становить створення сервісного підприємства на базі цукрового заводу. Це передбачає вищий рівень інтеграції виробників сировини та переробних підприємств, зміцнення сировинної бази заводу.